

SEMEA-MARCA VE CHE A COMUNEI

RĂCĂȘDIA

ÎN

RĂZBOIUL MONDIAL, REVOLUȚIE ȘI
SUB OCUPAȚIUNEA SĂRBEASCĂ

DELA

1914—1920

DE

EMILIAN NOVACOVICIU

anul 1923.

PREȚUL 10 LEI.

TIPOGRAFIA FELIX WEISS, ORAVIȚA,

1923.

BIBLIOTECA „PAUL IURGOVICI”
RESITA
FONDUL „ANATICA”
Part. de Gov. nr. 50 Cod 176

28324
3314-B

Invățător Emilian Novacovici, cavalier, membru al ordinului „Coroana României“.

Preot Cornel Mircea.

Notar Gheorghe Ivan.

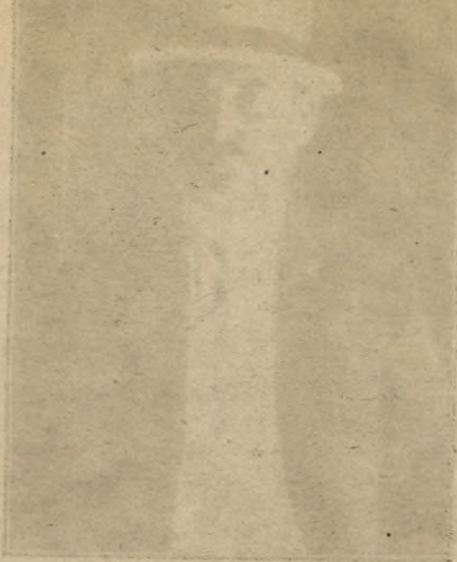

Dr. Geza Stoiacoviciu, primpretorul plasei Răcășdia.

*Un grup de internați români plasați în comunele : Kabold-
Veperd, jud. Șopron în vegiliatură la pădurea de brazi cu
izvorul de apă acră de lângă granița Austriei.*

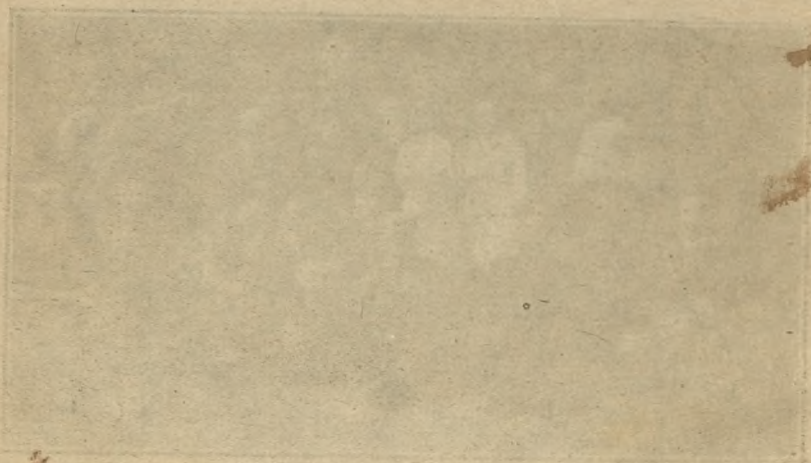

La stânga călare pe parapetul podului de peste părăul negru, (Schwarze-
bach) : preotul Petran. Spre dreapta : înv. pens. E. Novacovici ; Văd.
Elena Colonel Șoldea în negru ; teologul E. Novacovici ; Doamna Manciu ;
Doamna Otelia Dr. Holom ; Medicul izvorului cu doamna. La stânga
șezând : preotul Petru Gora ; teologul Nicolae Stroescu ; cu chipiu dom-
nul Liuba vorbind cu protopopul Ioan Pop de Morlaca.
Pozator : Dr. Sever Dan.

Dr. G. S. Stojanovic, Comptroller of the State

In view of the fact that the above-named person is a
Vepreb. ind. Sopron in vegetable products, the fact that
the above-named person is a Vepreb. ind. Sopron in vegetable products.

Dr. G. S. Stojanovic, Comptroller of the State
In view of the fact that the above-named person is a
Vepreb. ind. Sopron in vegetable products, the fact that
the above-named person is a Vepreb. ind. Sopron in vegetable products.

Inchinare.

În semn de iubire și aducere aminte închin lucrarea prezentă decedatului Dr. Gheorghe Dragomir fost protopopul tractului Biserica-albă și parochul Răcășdiei, în locul-reposatului preot Iacob Muntean.

Inflăcăratul naționalist, într-un turneu electoral de deputat, și-a fracturat piciorul drept. Iar sub aspra stăpânire ungurească a ajuns martirul sâmbăntelor sale românești.

În anul 1916, luna Oct., a fost smuls din mijlocul soarelui și mamei sale bătrâne pe care le susținea și îngrija ca necăsătorit. A fost internat în urma denunțatorului preot acelei localități, în comuna Sântmarton, jud. Sopron.

Supporta chinurile internării, fără interveniri de eliberare, în credința învingerii României, carea-l va aduce în puțina resbunării denunciatorului.

Nu i-a fost dat să vadă mărirea neamului. Denunciatorul magiar și sub imperul român se bucură de ranguri — nețras la răspundere.

În mijlocul internașilor a fost pildă vie de onestitate, știință și caracter ferm. Drept aceea a și fost respectat și iubit de toți.

În urma unei răceli, tractat dușmănește de medicul jidan al Kabolului, i-s-a agravat morbul de stomac.

Ajuns în agonie, prin subsemnatul, a fost chemat telegrafice fratele său din Lugoj. Transportat la spitalul din orașul Sopron, în urma a două operațiuni nesuccese intenționate, — și-a dat blândul Duh.

Internașii din localitate și jur, l-au prohodit după ritul bisericeii gr. or. române în casa mortuară din Sopron. L-a dus cu jale mare până la gară și l-au depus cușciugul în vagonul mortuar, luându-ne durerosul adio vecinic.

În Lugoj i-se aștepta sosirea la timpul hotărât de o mulțime imensă, venită din tot cuprinsul jud. Caraș-Severin.

Pentru a nu se putea manifesta simpatia și alipirea către ideile, *eroului național*, la îndemnul asupritorilor de odinioară, vagonul mortuar s-a legat de alte trenuri cu direcțiuni contrare.

Sosirea a fost abia după două săptămâni primită numai de inteligența și poporul Lugojan. S-a depus spre odihnă vecinică cu mare pompă în cripta familiară din Lugoj.

Doarmă în pace suflet nobil!

Autorul.

PREFAȚĂ.

Dorul, înăscut în fie-care om, de a ști și a afla evenimentele din trecut, precum și satisfacția sufletească câștigată din aflarea faptelor pășite, — ne-a îndemnat a pune pe hârtie pentru posteritate evenimentele istorice din Războiul mondial referitoare la comuna noastră :

Răcășdia, plasa Răcășdia, județul Caraș-Severin.

Răcășdia, luna August 1922.

Emilian Novacovici
învățător penz.

Soldații morți-dispăruți, văduvele și orfanii lor :

Nrul
casel

180. Iosif Așa caporal (dispărut) Reg. 8 Honvezi, văd. Ana Așa n. Iucu cu orfani 3.
193. Ignea Peia fruntaș (dispărut) Reg. 8 Honvezi, văd. Anisia Peia n. Cheva cu orfani 2.
322. George Dragoie soldat (mort) Reg. 8 Honvezi, văd. Ana Dragoie n. Radu cu orfani 2.
663. Petru Drica soldat (mort) Reg. 8 Honvezi, văd. Măria Drica n. Peia cu orfani 1.
585. Ion Goian fruntaș (mort) Reg. 21 Timiș. sanitar văd. Ruja G. Așa cu orfani 1.
127. Ion Cherla soldat (mort) Reg. 8 honvezi, văd. Ruja Cherba n. Enuica cu orfani 4.
194. Ion Brânda soldat (mort) Reg. 8 honvezi, văd. Măria Brânda n. Așa cu orfani 1.
111. Simeon Goian soldat (mort) Reg. 8 honvezi, văd. Măria Goian n. Goian cu orfani 4.
92. Ion Pența soldat (mort) Reg. 8 honvezi, văd. Persa Pența n. Bălică cu orfani 1.
626. Nicolae Goian soldat (mort) Reg. 43 inf. văd. Măria Goian n. Pela cu orfani 2.
93. Gheorghe Bufan sergent (mort) Reg. 43 inf. văd. Elena Bufan n. Pela cu orfani 3.
250. Ion Cheva soldat (mort) Reg. 3 honv. văd. Nasta Cheva n. Ciurea cu orfani 2.
147. Paun Ciurea soldat (mort) Reg. 43 inf. văd. Măria Ciurea n. Imbri cu orfani 1.
595. Iosif Rambu soldat (mort) Reg. 8 honv. văd. Elena Rambu n. Păștilă.
246. Nicolae Bumbu soldat (mort) Reg. 43 inf. văd. Elena Bumbu n. Cheva cu orfani 2.
553. Nicolae Măzăran soldat (mort) Reg. 8 honv. văd. Elena Măzăran n. Năgovan cu orfani 1.
172. Pavel Radu soldat (dispărut) Reg. 8 honv. văd. Elena Radu n. Iucu cu orfani 1.
138. Ioan Simion soldat (mort) Reg. 43 inf. văd. Elena Simeon n. Crăciunel cu orfani 2.
653. Ion Rambu caporal (mort) Reg. 43 inf. văd. Ruja Rambu n. Măzăran cu orfani 1.
58. Pavel Ciurea soldat (mort) Reg. 43 inf. văd. Măria Ciurea n. Dogariu cu orfani 1.
723. Cuzma Bufan sergent (mort) Reg. 43 inf. văd. Ruja Bufan n. Rambu cu orfani 2.
366. George Rambu soldat (disp.) Reg. 8 honv. văd. Ana Rambu n. Belea.

212. Nicolae Ciurea sergent (dispărut) Reg. 8 honv. väd. Petra Ciurea n. Mändru cu orfani 1.
248. Nicolae Corcodel soldat (mort) Reg. 8 honv. väd. Măria Corcodel n. Roauă cu orfani 1.
- 226/a. George Cucşa soldat (mort) Reg. 8 honv. väd. Nasta Cucşa n. Roauă cu orfani 1.
282. Dumitru Dragoe Albu soldat (mort) Div. 7 tren, väd. Elena Dragoe Albu n. Cheva cu orfani 1.
428. George Dragoe soldat (mort) Reg. 43 inf. väd. Nasta Dragoe n. Goian cu orfani 3.
414. George Bufan fruntaş (dispărut) Reg. 8 honv. väd. Păraschiva Bufan n. Pela cu orfani 3.
318. Alexa Peta fruntaş (dispărut) Reg. 43 inf. väd. Ana Peta n. Rambu.
512. Dumitru Simion fruntaş (dispărut) Reg. 43 inf. väd. Maria Simion n. Cotreanţi cu orfani 4.
735. Paun Cheva fruntaş (dispărut) Reg. 43 inf. väd. Eva Cheva n. Buzugom cu orfani 2.
183. Ianaş Brăilă fruntaş (dispărut) Reg. 8 honv. väd. Maria Brăilă n. Goian cu orfani 3.
368. Dumitru Penşa fruntaş (disp.) Reg. 43 inf. väd. Stana Penşa n. Imbri.
418. Păun Penşa sergent (mort) Reg. 43 inf. väd. Ruja Penşa n. Negovan cu orfani 1.
411. Ion Dan soldat (mort) Reg. 43 inf. väd. Eva Dan n. Becia cu orfani 2.
44. Simion Negovan soldat (dispărut) Reg. 43 inf. väd. Măria Negovan n. Aşa cu orfani 1.
636. Ion Rambu soldat (dispărut) Reg. 8 honv. väd. Măria Rambu n. Cheva cu orfani 1.
26. Tudor Cheva soldat (dispărut) Reg. 8 honv. väd. Ana Cheva n. Cotreanţi cu orfani 1.
335. Iosif Penşa soldat (dispărut) Reg. 43 inf. väd. Andrei Penşa Bumbu.
522. Dumitru Bumbu soldat (mort) Reg. 8 honv. väd. Măria Bumbu.
341. Costa Simion soldat (mort) Reg. 43 inf. väd. Măria Simion-George.
301. Dumitru Peia soldat (mort) Reg. 43 inf. väd. Iuliana Megheleş.
434. David Zăbete soldat (mort) Reg. 43 inf.
201. Ion Penşa sergent (mort) Reg. 43 inf. väd. Ruja Cotreanţi.
131. Nicolae Balan soldat (mort) Reg. 43 inf. väd. Elena Mergea.
481. Adam Cărdu soldat (mort) Reg. 43 inf. väd. Măria Cărdu.
7. Ion Goian soldat (mort) Reg. 43 inf.
46. George Cheva soldat (mort) Reg. 43 inf.
321. Petru Cruşa soldat (dispărut) Reg. 8 honv. väd. Cărălina Cruşa.
122. Iosif Crăciunel soldat (disp.) Reg. 43 inf. väd. Iustina Crăciunel-Imbri.

Invalizii din război.

Iosif Cotreanți	484. Petru Peia	721. Anton Roman
589. Petru Pența	19. Ignea Moican	309. Dumitru Momin
662. Petru Crăciunel	386. Simeon Ciurea	255. George Pența
235. George Goian	107. Ioan Boșco	327. George Albu
190. Ioan Crăciunel	135. Pavel Goian	581. Ion Rambu.

Voluntarii,

**cari din prinsoare au luat arma pentru eliberarea noastră luptând
împreună cu cei picași de 800000 din Regat :**

Ianăș Pela Nr. 6. caporal prisioner din Rusia.
Pavel Goian Blidan Nr. 278. soldat, prisioner din Italia.
Nicolae Simion Jura Nr. 476. sergent, prisioner din Italia.
Ion Rambu Prota Nr. 505. soldat, prisioner din Rusia.
Ion Luța Strucu Nr. 408. plutonier prisioner din Rusia.
Ion Cucu Micola Nr. 744. caporal, prisioner din Rusia.
Nicolae Jurca Voin Nr. 782. soldat, prisioner din Italia.
Nicolae Cherba Balan soldat, prisioner din Rusia.
Pavel Momin Ivașcu Nr. 337. soldat, prisioner din Italia.
Ioan Fișteag Fugaci Nr. 209. soldat, prisioner din Italia.
Nicolae Condan Nr. 119. soldat, prisioner din Italia.
Ion Goian Pârșoni Nr. 118. sergent, prisioner din Italia.
Nicolae Simion Buică Nr. 347. sergent, prisioner din Italia.
Petru Cotreanți Cioană Nr. 334. sergent prisioner din Italia.
Gheorghe Guga învățător Nr. 251. sublocot. prisioner din Rusia.
Nicolae Augustin Nr. 665. prisioner din Rusia.

*

Următorii prisioneri n-au voit să recunoască cetățania Română și
au refuzat intrarea în legiunea Română ca voluntari :

Andrei Pența Gazda Nr. 298. soldat prisioner în Italia.
Gheorghe Albu Bobariu Nr. 359. soldat prisioner în Italia.
Dumitru Cucșa Ilenca Nr. 141. soldat prisioner în Italia.
Ioan Goian Nr. 448. prisioner în Italia.
Din Rusia mai mulți n-au intrat ca voluntari.

Armatele Germâne, comitagii.

Eliberarea de sub fosta stăpânire Magiară, în sufletele și inimile poporului din Răcășdia, — era păstrată — încă de generațiile trecute și legată : „De declărarea unui așteptat război European“.

Nime nu și-a putut însă cugetat, că uciderea moștenitorului de tron Austro-Ungar, Francisc Ferdinand din Seraevo ar putea atrage cu sine încăerarea mai multor State în lupta carea să dea naștere războiului European.

Cel mult, credința era, că singură Austro-Ungaria e de-ajuns pentru zdrobirea și cucerirea Sârbiei, — provocătoarea războiului. De aceea îndată după proclamarea războiului, — primi mobilizați din Răcășdia, au răspuns chemării lor sub arme cu o însufleșire mare.

Inrolații împodobiți cu frunze și ramuri verzi de stejar la pălărie și piept, în sunetele înălțătoare de inimi a fanfaniei locale, în cântece eroice naționale ca :

Scoală, scoală mei Române,
Destul ai dormit.
Patru secole sunt
Decând dușmanii
Te-au robit.

Și-acum vrea să te prindă,
Unul după altul ;
Să te ie ei în arendă,

De n-ai fi sculat.
Vouă fetele împleți-ve-vor
Cunune de flori,
Pe-ale voastre morminte
Ce-ați fost luptători.
Sculați, sculați feciori de eroi!
Vișa lui Traian ;
De păstrați Dacia voastră, —
Țara lui Traian.

Și cu stindardul trei colori românesc înaintau spre gara Răcășdiei. Soțiile, copii, rudeniile și întreg satul îi însoțiau până la gară, cu voia bună și cuvinte de încurajare : „Dorindu-le izbândă în luptă“.

Stăpânirea magiară de data aceasta nu avea cuvinte de opreliște a cântărilor și a colorilor noastre românești ca altă dată. Era bucuroasă, văzând atâta însufleșire și voie bună în soldații români. — — — —

După mai multe asalturi și încercări zădarnice a trupelor Austro-Ungare, de a trece Dunărea în Serbia, și cu tot cântecul eroic inventat anume și lansat între soldați :

„Dunărea, Dunărea,
Să mergem la Serbia,
Să facem punte peste ea
Că cuprindem Serbia“. ect. . . .

Armatele Austro-Ungare nu și-au putut ajunge scopul. Ele au ramas dincoace de Dunăre, până mai târziu.

*

Germania, văzând insuccesul armatelor Austro-Ungare, de a trece în Serbia, și-a trimis și ea trupele sale în ajutor.

În Răcășdia era depozitele alimentelor și rezărvele trupelor germane. Aici au stat mai multe săptămâni aceste trupe, până ce cu multă trudă le succese a trece Dunărea, cu care prilej și rezărvele trupelor se mișcau din Răcășdia și înaintau precum puteau înainta fronturile, a căror loc îl ocupau alte trupe, ce înconțin soseau.

— — — — —
Era prin luna Oct. 1915. Frigul și ploile deșănțuite asupra Serbiei, umplură de îngrijoare armatele germane :

Medicul superior, Gehl, se ve văicăra continu : „O ! Octomvre, Octomvre, cu frigul, cu ploile și nopțile tale lungi, nu o să mei laș mai cu viață a reîntoarce la țara și copilașii mei !“ Cine întră în Serbia, sigur că nu va mai scăpa viu“. Tot ast-fel se văicăra și adjutantul trupelor germane, carele împreună cu medicul își aveau cuartirul la înv. penz. E. Novacovici.

Așa se apreciau luptele din Serbia ! Purtarea soldașilor Germani, în trecerea lor spre Serbia, față de locuitori Răcășdiei, era fără păreche de mizerabilă.

Pe tot ce puteau pune mâna furau. În viile și cucuruzăștele sătenilor au așezat tunurile, trăsurile. Mulile încărcate cu mitralierele în spate au călcat și distrus tot, fără a plăfi nimănui nic-o despăgubire. Multora le-a mâncat nutreșul din țarc, lăsând în jurul plastului de fân, adunat pentru trebuințele proprii, — câte 20—30 cai. Pe femeile române, remase fără bărbați, le pânneau ziua în care case locuiesc și când inșera întrau la câte una și zece soldași forțând ușile și batjocorindu-le după plac. Nime nu cuteza a le contrazice ceva.

Ziua manevrau în jurul satului, cântând în marși : „Wacht am Rein și Deutschland über alle“.

Soldașii erau încuartașiați pela săteni, unde făceau cele mai murdare batjocuri. Când îi întrebau săteni, că de ce fac ast-fel de necuvenite, — respundeau : Nichts, nichts, — ce nichts, nichts, o nu-s frânile mele, pâclia mea acestea cele duci, le reflecta câte un sătean fără a putea să-și recapete lucrurile furate.

Cărutele le țineau la marginea străzilor. Satul întreg eră ocupat de aceste trupe cu nărav barbar.

Medicul militar Gehl istoria : „Trupele aflătoare în Răcășdia și în alte sate, pornite spre Serbia, vin din Ardeal, dela granița României. I-s'a dat ultimul României, ca 24 ore să se declare pe care parte va întra în război. În cazul, când România ar fi făcut declarație, că întra în luptă pe partea Antantei, Germania cu aceste armate voia să ajace și

ocupe România. Pentru că România a dat răspunsul, declarând că rămâne neutrală, armatele au fost retrase de la granițele României și aduse din Ardeal prin Banat spre Dunăre contra Serbiei, pe carea cu siguranță ziceau că o vor distruge total de pe fața pământului, să numai figureze pe harta Europei“.

*

La Dunăre au așteptat mult timp armatele germane, de și aveau podurile de trecere gata cu ei. N'au încercat trecerea. Au așteptat sosirea reg. românești 43 și altele de pe frontul italian, pe cari să le împingă înainte, să se deschidă calea germanilor și maghiarilor în Serbia. In armatele Austro-Ungare, din precauțiune n-au fost la 'nceput lăsați soldații români. Au fost retrași de pe frontul Serbiei ca primejdioși.

Intrând reg. românești în Serbia, Germanii și maghiarii tot în urma reg. românești mergeau. Lucrul principal al lor era numai să încarce tot ce puteau din Serbia și se transporte în Deutschland. Tot așa făcură, intrând ulterior și în România.

*

O ceată de câteva sute de magiari *comitagi*, a petrecut multe săpămâni în școala noastră din Răcășdia.

La prima încercare a lor de a trece Dunărea, comitagii magiari, cari nu știau poziția teritorului pelângă Dunăre, la Moldova, unde voia să treacă, (ajungând la Dunăre) cuprinși de frică în suflete, de priveliștea desfășurată înaintea ochilor lor văzând Dunărea, deteră ordin căraușilor răcășdieni, ca imediat să întoarcă căruțele repede îndărăt și să mîne grăbit iar la Răcășdia. De data aceasta comitagii nu cu eroism ca mai 'nainte, ci culcați în căruțe, ca să nu-i observe Sârbii, până ce s-au îndepărtat binișor de Dunăre, au reîntors la Răcășdia.

Numai mai târziu, după ce trupele au înaintat în Serbia, comitagii magiari, au trecut și ei Dunărea. Au adus de acolo în repeșite rânduri trenurile încărcate de toate ce au putut fura. Răcășdia era locul unde adunau prada.

*

După ce războiul a intrat în faza războiului European, dorit de unii, de acărui rezultat era legată și eliberarea noastră a românilor, de sub stăpânire străină, — o parte a fineretului comunei noastre, având în vedere intenția țării ce ne dureau desrobirea, — nu luptau cu atâta vitejie: Să lăsați prisioneri, dozertau prin păduri și acasă. Alții petreceau ziua în criptele mortuale din cimiterul satului. Noaptea eșau afară. Poporul văzându-i eșind din cimiter noaptea, îi credeau *moroni*.

Soldați tânări de 18 ani și nici cei mai în etate la chemările ulterioare nu mai răspundeau cu voia bună și nu mai mergeau cu muzica și alai cătră gară ca mai înainte. Soțiile lor, copiii și rudeniile, nu-i mai încurajiau în luptă. Le doreau numai sănătate și cu lacrimi și văicărări, le implorau dela Dzeu rentoarcerea cu viață. Priveliștea voioasă dela primul transport de mobilizați, s-a prefăcut ulterior într'un câmp de jale și plângerea comună. Tănării înrolați de 18 ani își cântau jalea goală:

Bate-o Doamne de mășână,
Și pră niamșu ăl ci-o mână,
C-o mână mereuși
S-o ncarce de răgruși.
Bată-te D-zeu împărat,
Că tare te-ai cufundat
Și prea tânăr mai luat,
Nici mustața, nu m-a dat. ect.

*

O altă parte dintre soldați săteni încurajați și încrezuți în izbânda puterilor centrale, luptau cu înverșunare chiar și contra fraților din Regat. Nici nu s-au sfiit a fura lucruri prețioase dela frași și a-le importa aici — acas. Scopul le era la ajungerea împănării peptului cu cât mai multe medalle — să dea mâna cu exkaizerul Carol.

Insămnări storice din război referitoare la comuna ... Răcășdia.

Războiul mondial s'a declărat de Austro-Ungaria, — Sârbiei, — pentru uciderea moștenitorului de tron Austro-Ungar întâmplată în Aprilie 1914 — la Seraevo.

Răcășdia în acest război a contribuit pelângă avere materială, ca: cereale, bani recvirați de aramă și oțel, împrumute de război ect. și cu 50 soldați picați pe diferite fronturi. Adecă a contribuit și cu sângele eroilor dispăruți fără urme și cu un număr de 42 văduve și 67 orfani de război.

Prelângă acestea a lăsat și un număr de 15 invalizi, cari suferă dureri și multe neajunsuri. In amintirea eroilor picați în războiul mondial, Societatea de cânt. și muzică „Voința“ gin Răcășdia, a ridicat frumos monument vis-à-vis de Sfânta Biserică în colțul grădinei proprietatea Bisericeii.

In total Răcășdia a trimis în războiul mondial, afară de lucrători de război, un număr de 840 soldați, — mobilizați

Războiul mondial a început la 28 Iulie 1914 și atras în luptă: Anglia, Franția, Italia, America, România, Sârbia, numite: „*Antanta*“, deoparte alt grup: Austro-Ungaria, Germania, Bulgaria, Turcia, — numite „*Puterile centrale*“, de altă parte contrari.

Suspectabilitatea României a îngrijorat puterile centrale. Agenții și detectivii militari au împănat comunele române ca să afle trădătorii. Din Răcășdia, ca persoane suspecte au fost denunțați: Inv. penz. E. Novacovici, preotul C. Mircea și avocatul Dr. Ioan Nedelcu din Oravița invi-

novăjiți, că ar ținea zilnic sfaturi și dese întruniri, triumvirate, în comuna Răcășdia, din prilejul înfrăerii României în războiu; Că ar îndemna poporul la predare României; pre soldați i-ar instrua să dezerteze, să se predea, să nu lupte, să-și facă răni și să zacă prin spitale. Fostul prim-pretor Zigler din Iam autorizat cu cercetarea și percviziția domiciliară, a tranșat afacerea favorabil, *constatând nici o vină.*

Intrarea României în război.

În 28/15 Aug. anul 1916 intrând România în război pe partea Antantei, stăpânirea Magiară se îngrijii de internarea supușilor sei de naționalitate contrară, — cu semne suspecte.

Așa, din Răcășdia în 12 Oct. 1916 pe învățătorul pensionat — Emilian Novacovieiu, împreună cu pre nepotul său Emilian Novacovieiu — teolog.

Internarea s a făcut în comitatul Șopron dela granița Austriei.

Emilian Novacovieiu senior a fost internat în comuna Kabold (Koberlstorf); nepotul în comuna: Repczekethej (Manesdorf).

După un timp nepotul a fost readus la Kabold, — în internare împreună cu unchiul său.

Aproape după un an a primilor internați, a fost adus în internare și preotul Cornel Mircea din Răcășdia.

A fost internat în comitatul Șopron, comuna: „Fertőfehéregyháza“, — prin notarul Simion Maroși din Răcășdia, în prezența vice notarului Gh. Ivan a mărturisit acestea.

După intrarea României în războiul mondial pe partea Antantei, o mulțime de detectivi militari continuau cu spionajul.

*

Nainte de revoluție, se războiau armatele pe viață și pe moarte.

Frontul Italian era dintre toate fronturile, ce-l mai primejdios . . .

Românii luptau ca leii contra Italianilor. Poate că puțini dintre ei se vor fi cugetat, că nu e tocmai creștinesc, să țină piept cu atâta înverșunare contra frașilor de o semănție?! . . . Se poate că dezertorii români din armata Austro-Ungară, va fi având în vedere că e mai rentabil de a se preda și a-și cruța viața expuse gloanțelor și prin aceasta să țină seamă de bunătatea eliberătorilor noștrii, înlesnindu-le astfel cucerirea.

Credința multor luptători români era, în învingerea puterilor centrale.

Soldații români din concediu, lătau în popor învingerea centralilor.

Poporul, or și cum, — el tot rob să considera: — Unii susțineau că-i mai bine rămânerea sub Austro-Ungaria; Alții din contra, românii adevărați, ziceau: că sub România.

Cei ce făceau propaganda pentru Ungaria, erau dintre acei români renegați, cari în tot timpul erau față de alți săteni ai lor, mult apreciați și favorizați de stăpânirea magiară pentru serviciile aduse în alegerii. Alții ziceau: „Și România aia afurisită nu ne mai dă pace, și ea a intrat în război contra noastră, să ne supună“.

Ocuparea României de către Germani, pentru renegați era o bucurie și o satisfacție . . .

Românii adevărați și cari suferiseră pentru cauza românească, nu-și puteau îndeajuns potoli durerea și supărarea. Credința în învingerea României, unii, total o pierduseră.

Babele în sat, stând de vorbă, își povesteau că Italienii au înecat pe ai noștri într'un râu ?!

Ziuarele numai mai târziu confirma știrea lansată de ele.

Soldați de pe fronturi și cei invalizi venind în concediu, împărtășau lucrurile pășite de pe front dela cari babele se informau.

Ziuarele în mod tendențios voiau să susțină animația între luptători și în popor cu învingeri pierdute, dela frontul Rusesc și Italian.

*

Revoluția.

În noaptea de 29 spre 30 Oct. 1918, pela oarele 1 după miezul nopții, un grup de Răcășdieni invalizi percurgiau străzile cântând cântări naționale românești, de cari pe acele timpuri de război nu erau permise . . .

Din când, în când, să auziau strigăte. „Trăiască revoluția!“ „Trăiască România!“

Cu sfială ne apropiam, cu somnul încă pe ochi, la fereastră din spre stradă de unde să auzia strigatul . . . Din nou să aude în apropiere cântece eroice românești . . . și . . . „Trăiască revoluția!!“ . . . Zărim un grup de 5—6 răcășdieni extaziați de bucurie, cântând și strigând: „Trăiască revoluția, trăiască România!!“

Recunoscându-i îi întrebăm, cum de își permit așa afragă asupra lor pedepse, cântând cântări nepermise . . . Și cum vin ei să aclame România și să trăiască revoluția ?

Ni-se răspunde:

A venit telefon, la poștă la oarele 12 din noapte, că soldații au depus armele, n-au mai voit să lupte. Au degradat pe toți superiorii. Regele au abdicat și soldații au declarat revoluția. De acea strigăm.“ Credeam și nu . . . prea ?

În dimineața zilei de 30 Oct. 1918, grupuri, grupuri, sătenii se postează în strada principală.

Trenul ajunge în gara Răcășdiei la ora 9 dimineața. Mai vin și încă alte trenuri unul după altul. Aduc soldații reîntorși de pe fronturi cari se dau jos din tren aci . . . de pela Făget, Bozovici și din toate părțile . . .

Soldații sunt vioiși că au scăpat de război. Aduc cu ei armele cu cari au luptat pe fronturi. Aduc cu ei pușche, revolvere, chiar și mitralire.

Companii întregi de soldați să formează din soldații coborâți din tren. Se postează în fața bisericei și dau salve peste ea. Printre soldații români, prea puțini străini se obsearvă. — — — — —

În gară aflară pe gendarmul magiarizat, numit Berzan, din postul gendarmăresc din Răcășdia. Se încerca a sui în vagon pe un dezertor român.

Soldații din tren îl provoacă să elibereze dezertorul, . . . că-i gata cu cățania! . . .

Gendarmul infuriat, îi amenința și îi încărcă cu o mulțime de înjurături . . .

Se dau din tren jos câțiva soldați pe peron . . . Eliberează dezertorul. Iar pe gendarmul alarmant, îl iau la frântă. Li aplica o bătaie zdra-vână, în urma careia după câteva zile a înebunit. Li era frică de ce făcuse între săteni, în absența soldaților duși pe fronturi . . . Transportat în Ștaer-Anina la părinții soției, acolo și-au dat duhul . . .

Soldații intrau cu prietenie prin casele sătenilor împărtășându-le vești bune, sau răle despre ai lor din cătane.

Pe strada principală soldații cântau, pușcăreau, de credeai că te afli pe front.

O companie de soldați, dintre cei străini, se postează înaintea casei comunale: Intrabă mulțimea sătenilor răcășdieni adunată aci. *Cum s-o purtat notarul vostru cu voi în timpul războiului?* Unii dintre săteni începură a se văicăra ba de una, ba de alta, de nedreptățile ce li s-au făcut, cu recvirările, mila, darea ect. . . .

Notarul auzind din cancelărie inzultele ce i-să aduc de mulțimea adunată înaintea casei comunale, iese afară și îmbie cheia cancelăriei mulțimei.

Învățătorul E. Novacovici aflându se între cei ce erau aci adunați, face sămni notarului să se retragă, să nu apară în mulțimea furioasă. Notarul s-a retras în cancelărie, încuind ușa cancelăriei. Învățătorul roagă comandantii să abstea, să nu între în cancelarie și să nu facă nici un rău notarului, pentru că notarul însuși au fost forțat de superiori ca să procedă astfel.

După dese interveniri ale învățătorului, compania de soldați îl lasă în pace pe notar și să duc la locuința postului de gendarmi.

Soldații încungiuură casa, dau mai multe salve peste casă, apoi cinci soldați intrară înlăuntru, după ei încă cinci și iar cinci.

Patru soldați țineau boaiionetele în pieptul fiecărui gendarm.

Comandantul dă ordinul de degradare. Soldații aștează vârfurile boaiinetelor sub barba gendarmului. Comandantul cu cuțitul taie jos rangul.

După ce a degradat în forma aceasta pe toți gendarmii de-arândul, i-au dezarmat, luându-le: pușchile, revolverile și munițiunea. Au mers după aceea la locuința gendarmului căsătorit, bătut la stație, ca să-l degradeze și dezarimeze și pe el.

Compania de soldați intră în curtea locuinței, a dat mai multe salve de pușcă în aer . . .

O parte din ei au intrat în camera în carea zăcea bolnav gendarmul. L-au dezarmat. După ce l-au degradat s-au adresat publicului, care urmăriă continu compania de soldați, zicându-le: „*N-am avut încredere, că voi veți face lucrurile acestea dacă vom pleca noi din satul vostru.*” Acum plecăm cinstiți că am făcut rânduială în Răcășdia.

Tot ei cu o scară lungă, cu ajutorul populației, au luat jos: tabla cu inscripția gendarmilor, tabla dela poștă, dela școală. Dela casa comunală a ras partea scrisă ungurește.

De prin birturi și bolte au nimicit inscripțiile scrise ungurește . . .
„Tot așa, ziceau să faceți și voi, după ce vom pleca noi de aici“!

Au intrat în crâșma jidanului M. E. Hoffman. Acesta le-a cerut prea mare preji pentru vinul și răchia consumată. Pentru că jidanul s-a purtat grobian față de soldați, după câteva lovituri, soldații s-au depărtat.

În urma isprăvilor arătate, toți soldații plecară care încătro.

*

Multe zile în urmă tot încă mai treceau soldații prin gara Răcășdiei . . . cu căruțele cu caii, și pedestrii.

Soldații ce întoarseră de pe front cu căruțele, le încărcară cu pușche și revolvere din depozitul de arme dela gendarmăria din loc. Armele erau adunate aci dela locuitorii din plasă.

Nime n-avea îndrăzneală a crâșni ceva înaintea soldaților. Ei se jucau cu pocniturele. Gendarmii dezarmați, ședeau liniștiți la toate cele ce se petrec, fără a cuteza să zică ceva.

După câteva zile, veniră și soldații comunei noastre de pe fronturi. Începură îndată a face și ei rânduială cu toți aceia cari asupriseră familiile lor în timpul războiului.

Soldații săteni, în legătură cu rudeniile, proiectară rezbunare notarului Simion Maroși pentru ținuta sa ungurească rezbunitoare și asupritoare. Tot așa pe învățătorul Silviu Verca, carele în intervalul războiului după spusa lor se da de cel mai mare unghuroni și lăsa credința în învingerea centralilor.

Apoi că în timpul războiului, cu sprijinul și cu forța administrației ungurești înfinjă asocierea „Hangya“ și făcea recvirări dăunătoare locuitorilor. Era lua la tântă și:

Jidanul Hoffman înbogătit, din sudoarea sătenilor. Primarul Toma Fișteag cu subprimarul Nicolae Mengu, ambii mari magiaroni, croitori de asupriri și nedreptăți locuitorilor.

De aceasta urgie scăpă fostul vice notar Gheorghe Ivan. Prin firea lui știu să-și atragă compătimirea inteligenței, carea îi luă apărarea față de popor. Rămase la postul său de vice-notar. Întreaga antistifă comunală în timpul revoluției a părăsit casa comunală. Nu cutezau vreme multă să se arăte în public. După ce s-au mai potolit spiritele — au început a da semne de viață.

*

Preotul Cornel Mircea, vice-notarul Gheorghe Ivan și învățătorii penzionat Emilian Novacovicu, văzând casa comunală părăsită de antistifia comunală, se puseră în fruntea poporului. Convocară adunarea generală, aleseră un comitet național de 12 membrii. De președinte fu proclamat învățătorul penz. Emilian Novacovici, iar de notar Gheorghe Ivan.

Comitetul național imediat întocmi o gardă națională de 60 feciori. Preluară îndată paza averii și ordinea în comună.

Garda o subordonară gardei centrale din Oravița de sub conducerea Dr. Mihai Gropșan, și a căpitanului Petru Balicu, originar din Răcășdia.

Răcășdia a fost prima comună carea după izbucnirea revoluției s-a constituit în comitet și gardă națională.

Notarul Simion Maroși, văzându-și viața în primejdie, — împreună cu învățătorul Silviu Verca, — ambii se refugiară în Oravița.

Simion Maroși a fost salvat de urgența poporului prin întervenirea energică a președintelui comitetului național Emilian Novacovicu. Prin economul Paun Cotreanți Nr. 9. din Răcășdia s-a făcut atent, ca să se ferească cât numai se poate de furia poporului adunat înaintea casei comunale.

Vice-notarul, Gheorghe Ivan i-sa pus la dispozițiune trăsura lui Stefan Bercian. Încă în noaptea aceea a părăsit comuna, — neobservat.

Giula Hoffman fu luat în garda națională ca așa singur, să mijlocească ertarea dela poporul contra sa.

Acesta apoi în semn de îndreptare promite poporului că se va boteza în legea creștină și va dona bisericii 10 jugere de pământ. După potolirea revoluției nu s-a botezat în legea creștină — nici n-a donat cele 10 jughere de pământ.

Comitetul împreună cu garda națională nu permiteau rezbunări, — opreau pe cei revrățiți dela îndeplinirea faptelor nepermise.

Comuna în interior și exterior, ziua și noaptea, în tot momentul era păzită.

Resvrățiții voiau cu orice preți devastarea averilor celor ce pe timpul stăpânirii ungurești, i-au asuprit. Incercau în repeșite rânduri cu tumult a intra în cancelaria comunală, notarială și să-o distrugă. Nu li s-a permis: Totuși, pretindeau dela președintele comitetului național, să le permită a face și ei un rău. Adecă cereau cu îndârjire distrugerea portretului fostului primpretor Petru Corcan. Portretul era pe păreții salei de ședințe. Pentru linișțirea lor, li s-a permis dar să păstreze cadrul și sticla.

Ura cu cărea s-au repezit la tablou, injurându-l și apoi împărțirea tabloului în sute de bucățele trase în dinți și călcate în picioare de mulțime, e de nedescris! ! — — — — —

Averea notarului refugiat S. Maroși și a învățătorului Silviu Verca a fost păzite cu post de gardiști.

*

Preotul Cornel Mircea de și condusese actul alegerii comitetului național, n-a fost împărțășit de atențiunea cuvincioasă. N-a fost ales din greșală, nici chiar membru în comitetul național. Poporul prea puțin se interesa că cine să fie membrii. Ei aclamau de președinte numai pe învăț. Emilian Novacovicu.

Faptul aceste l-a supărat mult pe preotul Cornel Mircea. Din ziua restaurării comitetului național, preotul nu se interesa mai multe zile de apărarea comunei. Umbla singur, aparte și se îngrijea numai de sine.

Președintele Emilian Novacovici văzând dosnicia și rezerva preotului îl chemă și ca să nu fie supărare, îi cedă locul său de președinte, iar dânsul își luă rolul de membru în comitet.

Preotul își începu cariera de președinte. Ținea însă sub demnitatea sa de preot ca să se dimită în judecăți și pedepsirea vinovaților. Popo-

rul din cauza aceasta își esprima vădit nemulțumirea față de preot — și față de comitetul național.

Preotul președinte lăsa judecata și pedepsirea rău făcătorilor în grija gardei naționale. Pedepsele dictate de gardă mărea zilnic ura contra comitetului și a gardei naționale.

Garda, împreună cu membrii comitetului național și câte 10—15 săteți, rânduși după numărul de casă, supravegheiau și păzeau comuna ziua și noaptea.

Furturile prinse se pedepseau în folosul gărzii naționale; iar obiectele furate se restituiau proprietarilor.

Răcășdienii, cu puține excepțiuni, putem zice, că mai bine și cinstit s-au purtat în timpul revoluției. Locuitorii altor comune, au devastat cancelăriile comunale, au distrus edificii, — au furat mobilierul din ele și altele.

Revoluția în Răcășdia s-a terminat cu furtul: scândurilor din abatorul comunal; scândurile dela cimiterul cailor; dela presa de paie de lângă gară și cu distrugerea arborilor de pe ambele laturi a drumurilor din sat și județene.

Rău făcătorii au fost prinși în persoanele:

Iosif Bumbu, Nistor Cheva, Dumitru Crăciunel, Ioan Ciurea, George Coadă, Nicolae Roua, Vasile Cotreanți, Pavel Budrilă, Toma Fișteag, George Cheva 115, Păun Cotreanți 9, Nicolae Goian 91, George Imbri 742, Ion Cheva 53, Simion Goian 378, George Cheva 710, Pavel Cheva 52, Paun Dan 470, Nicolae Albu 513, Nicolae Lăjian 170, Ion Cherba 108, Nicolae Imbri 661, Toma Goian 644, George Radu 172, Paun Albu 262, Petru Marcu, Iosif Negovan, Ignea Bufanu, Petru Velcu, George Pârveu, Paun Goian 41, Iosif Brancu, Andrei Penția, Costa Anghel, George Băila, Jivan Enucă, George Rambu.

O samă din Răcășdieni au furat multe obiecte dela „Pomaria“ și „Marila“ din Oravița; — Au fost constrânși ulterior să le restituie — Sârbilor.

Astfel de importători a lucrurilor furate au fost: Ianăș Goian 219, Iosif Preda corturar, Jurca Constantin țigan, Rusalin Drăgan țigan, Paun Măran 384, David Penția 589, Dumitru Imbri 471, Ianoș Dogongia 402.

*

Constituirea gardelor s-a făcut cu scopul, de a ne apăra comuna de invaziunile externe, la caz de trebuință a lua parte și într-o eventuală luptă, ce s-ar fi dat între români și unguri, pentru scăparea noastră de cătră Ungaria.

Nu tocmai toți gardiști înaintau la fel. Mulți au intrat în gardă pentru apărarea comunei, nu și pentru participarea într-o eventuală luptă mare de apărare generală.

Tot în scopul susținerii ordinii între publicul român, s-a trimis următorul *Apel*, luat cu înđoială la cunoștință:

Cătră publicul comitatului.

Ioan Hock ca president al Consiliului național maghiar și Dr. Teodor Mihalyi ca president al Consiliului național român, precum și Wilhelm Melzer deputat dietal ca president al deputaților sași au lansat împreună următorul

A P E L :

„In mijlocul furtunei sângeroase a războiului este stăruința noastră de căpetenie să păzim popoarele noastre de suferințe și pustiiri noi. Ori-ce s'ar întâmpla în viitoriul depărtat sau apropiat avem să punem capăt vărsării de sânge zadarnice și pustiirilor de avut.

Invităm deci pe fiecare fiu al națiunii maghiare, române și săsești, ca punându-se în legătură unii cu alți să asigurăm în deplină înțelegere comună rânduiala internă cu încredere reciprocă și să stabilim în bună înțelegere toate acele modalități, cari între evenimentele ce au să urmeze vor asigura mai bine siguranța personală și a avutului.“

Garda națională română din Răcășdia.

Emanou Imbri, Iancu Creșan, Costa Cheva, Petru Goian, Paun Dan, Mitru Imbri, Adam Cotreanș, Petru Brăilă, Ena Cheva, Sava Ion, Petru Fișteag, Goian Achim, Danilă Teieagă, Iuvan Goian, Nicolae Cărăgin, Incuș Ion, George Cărdu, Pela Iosif, Dumitru Manea, Pavel Cheva, Nicolae Lășan, Ion Coadă, Macsan Căragea, George Dan, Ion Crăciunel, Ion Musta, Pavel Ciurea, Nicolae Ciurea, George Enuica, Bagiu Bufanu, Costa Pârvu, Ilie Dan, Paun Goian, Petru Pența, Ion Simion, Velcu George, Ion Brânzei, George Goian, George Dogăngia, Costa Miclău Cheva, Petru Crăciunel, Petru Cuculea, Pavel Bârbu, Ioan Crăciunel, George Pența, Rambu Pau, Petru (Ghicu) Goian, Ion Crăciunel III., Rambu George, Stefan Cotreanș, Pavel Megeleş, Ion Roauă Toma, Paval Brăilă, Ilia Crăciunel, Stefan Bercean, Pau Simion, Bagiu Belia.

Jurământ.

Noi gardiști români jurăm pe Atotputernicul Dumnezeu precum că vom fi cu credință neclintită față de națiunea noastră Română pe care o servim cu supunere, cu dragoste și obnegațiune. Jurăm că vom fi supuși și ascultători poruncilor Prezidiului Național Militar Român tuturor comandanșilor, oficerilor și mai marilor nostri. Jurăm că vom apăra chiar cu viața noastră siguranța personală a fiecărui cetățean, ca să fim vrednici de numele frumos „Român.“

Așa să ne ajute Dumnezeu.

Emanuil Imbri, adj.

Dimitrie Corcodel, căpitan de gardă.

Garda națională română din Răcășdia.

I. Lista serviciului de plată.

Anul luna ziua	Numele gărzi	N U M E L E	Cor.	Fil.	Subsc. Comdt.
18 Noembrie 1918		Iancu Crețian	20	—	Corcodel căpitan de gardă
		Ioan Coadă.	20	—	
		Petru Imbri	20	—	
		Nicolae Lăjun	20	—	
		Ioan Crăciunel	20	—	
		Ștefan Cotreanț	20	—	
		Ioan Bosa M.	20	—	
19 Noembrie 1918	Căp. de g. Adj.	Dimitrie Corcodel	20	—	
		Emanuil Imbri	20	—	
		Iancu Crețian	20	—	
		Păun Dan	20	—	
		Dimitrie Imbri	20	—	
		Petru Penția	20	—	
		Gheorghe Enuică	20	—	
		Pavel Gostin	20	—	
		Costa Pârvu	20	—	
		Petru Țacu	20	—	
		Ioan Crăciunel G.	20	—	
Păun Goian	20	—			
20 Noembrie 1918	Căp. de g. Adj.	Dimitrie Corcodel	20	—	
		Emanuil Imbri	20	—	
		Constantin Bumbu	20	—	
		Petru Goian	20	—	
		Nicolae Ciurea	20	—	
		Nicolae Cărăgin	20	—	
		Petru Fișteag	20	—	
		Igna Cheva	20	—	
		Gheorghe Dan	20	—	
		Ioan Bosa M.	20	—	

BIBLIOTECA ȘCOLII

283.271/95

Str. Peșterii nr. 170

170

Anul luna ziua	Numele gărzi	N U M E L E	Cor.	Fil.	Subsc. Comdt.
21 Noembrie 1918	Căp. de g. Adj.	Dimitrie Corcodel Emanuil Imbri Ioan Crăciunel S. Juvan Rusu Mioc Goian Bagiu Belia Ilia Dan Gheorghe Dogăngia Gheorghe Rambu Ioan Sava	20 20 20 20 20 20 20 20 20 20	— — — — — — — — — —	Corcodel căpitan de gardă
22 Noembrie 1918	Căp. de g. Adj.	Dimitrie Corcodel Emanuil Imbri Păun Dan Pavel Brăilă Petru Crăciunel Pavel Ciuria Gheorghe Cârdu Gheorghe Negria Gheorghe Penția Dănilă Cileagă	20 20 20 20 20 20 20 20 20 20	— — — — — — — — — —	
25 Noembrie 1918	Căp. de g. Adj.	Dimitrie Corcodel Emanuil Imbri Ioan Brânzei Petru Cuculea Ioan Encuț Gheorghe Enuica Pavel Cheva Bagiu Bufanu Costa Pârvu Păun Goian	20 20 20 20 20 20 20 20 20 20	— — — — — — — — — —	

Anul luna ziua	Numele gărzi	N U M E L E	Cot.	Fil.	Subsc. Comdt.	
24 Noembrie 1918	Căp. de g. Adj.	Dimitrie Corcodel Emanuil Imbri Iancu Creșian Bagiu Bufanu Costa Pârvu Petru Țacu Dimitrie Imbri Păun Goian Costa Cheva Stefan Cotreanț Adam Cotreanț	20 20 20 20 20 20 20 20 20 20 20	— — — — — — — — — — —	Corcodel căpitan de gardă	
25 Noembrie 1918		Adam Cârdu George Cheva Ioan Simion Dimitrie Maniu Ena Cheva Pavel Brailă Petru Brailă Bagiu Balica	5 5 5 5 5 5 5 5	— — — — — — — —		
26 Noembrie 1918		Costa Pârvu Ioan Crăciunel G. Ioan Crăciunel M. Nicolae Caragin Petru Brailă Ioan Veta Costa Cheva Miclău Costa Pârvu	5 5 5 5 5 5 5 5	— — — — — — — —		
27 Noemb. 1918		Paun Dan Costa Pârvu Ioan Crăciunel G. Ioan Crăciunel M.	5 5 5 5	— — — —		

Anul luna ziua	Numele gărzi	NUMELE	Cor.	Fil.	Subsc. Comdt.
27/XI. 1918		Nicolae Cărăgin	5	—	Corcodel
		Petru Brăilă	5	—	
		Bagiu Belea	5	—	
		Ioan Veta	5	—	
		Suma	1520	—	

Răcășdia, la 27 Noembrie 1918.

Am predat:

Emanuil Imbri, adj.

Am primit:

Ioan Penția.

28/XI. 1918		Ion Crăciunel	5	—
		Bagiu Bufanu	5	—
		Mitru Bagiu	5	—
		Ena Cheva	5	—
		George Dan	5	—
		Costa Cheva Miclău	5	—
		George Dogangia	5	—

Cu 5 cor. la zi am plătit 160 cor.

Dimitrie Corcodel.

II. Lista serviciului de plată.

Anul luna ziua	Numele gărzi	N U M E L E	Subsc. Comdt.	
			Cor.	Fil.
29/XI—10/XII. 1918		Ioan Sava	6	—
		Bagiu Bufanu	6	—
		Petru Brăilă	6	—
		Costa Pârnu	6	—

Cu 6 cor. la zi am plătit 288 cor.

Dimitrie Corcodei.

Ziuar de cassă.

No. crt.	O B I E C T U L	Intrate		Eșite	
		C.	f.	C.	f.
1	Iancu Mara plătește pedeapsă pentru furt	200	—		
2	Iosif Nagiu donează fondul gardei	50	—		
3	Toma Gaina plătește pedeapsă	60	—		
4	Pau Moată plătește pedeapsă pentru furt	150	—		
5	Ioan Momin plătește	35	—		
6	Gheorghe Penția plătește pentru piele	160	—		
7	Se plătește pentru pantlica națională	—	—	13	60
8	Pavel Brăilă plătește pentru piele	160	—		
9	Ioan Rambu și soții plătesc pentru paie	1000	—		
10	Ioan Roauă plătește pentru țigă	200	—		
11	Ioan Coadă donează la fondul gardei	20	—		
12	Pentru tutun	275	60		
	Suma . . .	2310	60		

Am predat :

Am primit :

Emanuil Imbri, adj.

Ioan Penția.

Exhibit.

Nr. crt.	Datul	O b i e c t u l	Rezolvarea
1	1918 nov. 19	Obiectele furate de Iancu Mara dela Alexandru Sporea.	Rezolvat (Vezi Nr. 1.) jurn. de cassă
2	„	Jurământul officios al gardei.	S'a luat.
3	„	S'a raportat telefonice „Comandei din Oravița ce e ordine.	S'a raportat.
4	„	Adunarea armelor.	S'a publicat cu toba.
5	„	Varza mâncată a lui Toma Trâmbiță, dovedește femeia Persa Corcodel.	Rezolvat (v. Nr. 3) j. de c.
6	20	Lucrurile furate de Iancu Mara a lui Gheorghe Carmancioc din Sasca.	Leam primit. Ion Carmancioc.
7	„	Vinderea pailor fără stăpân dela gară.	Sa vindut la licitație publică (v. No. j. d. c)
8	21	Protocol luat cu Traian Căldăraș.	Se trimite gardei din Oravița.
9	24	Convocarea tuturor „președinților“ din Cercul lamului pe ziua de 25 nov. 1918.	

Gardele au stat sub conducerea următorilor șefi de gardă locală: Paun Cheva Gașpar, Dumitru Corcodel Marcu și 3 zile Ioan Penția 462.

Dela izbucnirea revoluției și până la venirea trupelor de ocupațiune Sârbească, sublocotenentul Ion Penția 462, născut în Răcășdia, a stat continu în serviciul gardei națională magiare din Segedin. De acolo își ridica regulat plata de sublocotenent.

La cererea expresă a gardiștilor din Răcășdia, Ioan Pența a primit ca căpitan de gardă în Răcășdia. După 3 zile, a plecat din fruntea gărzii din Răcășdia, reîntorcându-se iar la postul său din garda națională magiară din Segedin ca sublocotenent. De unde, zicea el, își are plata sa regulată.

O întâmplare regretabilă.

Invățătorul Silviu Verca refugiat în Oravița, au lăsat în cuartirul său învățat. din Răcășdia pe socrul său inv. Jivan Belca, ca să-i păzească mobilierul și să hrănească porcii cei avea acolo. Pelângă el — zilnic păzeau casa și doi gardiști — afară de casă. Inv. Jivan Belca, după un timp, se prezintă înaintea comitetului național. Pretinde dela comitet să ia răspunderea generală și din casă și să hrănească porcii învățătorului refugiat. Cererea neputându-se aproba, — sublocotenentul Ion Penția, fiind prezent la aceasta cerere, — cu mâna pe revolver amenință și inzultă pe președintele Emilian Novacovici, strigându-i între altele: „*Dacă nu poți primi garanța și să hrănești porcii învățătorului Silviu Verca, nu ești harnic de a fi președinte, du-te acasă și te culcă.*” Purtarea aceasta a produs adâncă consternare între cei prezenți.

*

Pentru posteritate merită a se nota, că al doilea Ioan Pența Șofrea Nr. 218 din Răcășdia ca fost student de filozofie în Budapesta, după izbucnirea revoluțiunii a venit acasă, cu pălăria în mână saluta pe toți cu cari convenia, strigând cât îl ținea gura: „*Trăiască revoluția, trăiască republica magiară!*”

După preluarea din partea sârbilor a Răcășdiei, și în vederea formării României-Mari, Ion Pența eră sfătuit de inteligența comunei să-și continue studiile la facultatea de litere din București. N-a voit să creadă în izbânda românească. Preferă să-și continue studiile la Budapesta. A mers deci după revoluție la Budapesta și a stat acolo până pe timpul bolșevismului unguresc. Cu multă trudă a putut apoi scăpa cătră casă prin comitatele Șopron și Győr. — — —

Nu putem trece cu vederea fără a aminti ținuta rezărvată arătată de ambii Ioan Pența la primirea armatelor Sârbești. Precând toți locuitorii Răcășdiei și inteligența din Oravița venise la Răcășdia pentru întâmpinarea armatelor Sârbești — numiții au luat numai parte aspectativă, fără a da nici un concurs — și asințament.

*

În Răcășdia s-au aflat la mai mulți locuitori 7 vaci și 2 porci dela „Pomăria” din Oravița pe cari gardiști i-au hrănit până după venirea Sârbilor. La cerere le-au dus lor.

Armatele Sârbești.

Armatele de ocupațiune sârbești au fost primite de Răcășdieni cu mare bucurie și însufleșire la 14 Dec. 1918, și mult alai. Se credea, că ele sunt trimise de Antantă pentru susținerea ordinii. De aceia li s-a și pregătit mese întinse cu mâncări și beuturi.

Ei au intrat în Răcășdia strigând: „*Trăiască România-Mare!*”

Din partea noastră li se răspundea: „*Trăiască Sârbia-Mare!*”

După ce au ocupat toate centrele cu armate și sau plasat gendarmi Sârbi și pe sate, au desființat gradat toate gardele și comitetele naționale române.

În locul gardelor au adus gendarmi Sârbi. Iar în locul comitetului național, primul primpretor Sârb Gerdeji la 1919 Ianuarie, după ce mai întâi a alungat din lam pe fostul primpretor ungar Cimponeriu (de origine român), a făcut alegerile de reprezentanți și de primari comunali. Primar au fost ales Ilie Crăciunel. Notar a ramas tot fostul notar Gheorghe Ivan.

Prim pretorele Gerdeji a luat și a dus la sine la lam toată averea notarului refugiat S. Maroși, ca : cucuruzi, grâu, orzi, ovăs, găini, porci și o vacă cu vișel.

Gerdeji îmbolnăvindu-se a fost înlocuit prin Radivoevici ca prim pretor în lam. Acesta era mult mai fanatic decât antecesorul său.

Pentru că Iosif Imbri și Ioan Bumbu și-au exprimat bucuria, că Răcășdia va fi evacuată încurând de Sârbi și anexată României-Mari, au fost transportați la lam, arestați și bătuți până la vânătăi mai multe zile de-arândul.

Învățătorul Emilian Novacovicu denunțat comandai militare Sârbești din Biserica-albă pentru că a făcut împrumutul „național românesc”, a fost citat la primpretorele Radivoevici din lam. Notarul Gheorghe Ivan, primarul Ilie Crăciunel au fost ascultați ca martori.

Primpretorele Radivoevici l-a băgat pe învățătorul amintit singur într-o cancelărie laterală. Aci l-a înjurat, scuipat, afurisit, s-a repezit să-l apuce de grumazi, zicând : „Nu ți fie rușine și frică de Dzeu, să părăsești tu nația noastră mândră și să te faci român ? Să dai banii tei Sârbești Românilor, când și noi avem atâtea și atâtea lipsuri de bani !”

Primpretorele îl credea pe învățătorul ca Sârb de origine și acum romanizat.

Învățătorul îi răspundea primpretorelui : Dle, bagă de samă că eu nu sunt Sârb. Eu sunt Român.

La acestea primpretorele încrunțat îi replică : „Taci afurisitule ! O nu vezi că numele și fața te arată că ești Sârb !”

Dle ! Nu te lua după numele Novacovici și să crezi că sunt Sârb. Îi răspunde învățătorul. Eu sunt Novac de origine.

După acestea, zice primpretorele plin de ură și înverșunare : „Aha ! ești dară român mare !”

Abia după ce învățătorul își face genealogia familiei Novac și îi esplică adaugerea lui *ovici* la nume dela moșul său ca să poată pe acele timpuri obține funcția de preot, — primpretorele îl crede român.

Îndată însă îl declară de deținut și transportat la comanda militară Sârbească din Biserica-albă.

Mai târziu s-a permis transportarea la Răcășdia. Mânezi prin gendarmi a fost depus în arestul comunal d.n Răcășdia.

După câțva timp fu transportat sub escortă de un gendarm armat cu baioneta, la comanda militară sârbească.

Deoarece majorul, încă nu ajunsese, gendarmul și cu învățătorul așteptau la poartă.

Soldații Sârbi întrebau gendarmul că cine e cel adus ? Acesta le răspundea : „Bolșievichinciter ; și antisârbe ect.

Soldații auzind recomandajă, începură a se strâmba, a înjura de ebemomater, sfinea, idi vrágo. Il umplură de scuipat.

După oara 10 fu prezentat majorului, carele îl luă în primire, îl declără de deținut, punându-l într-o odăe sub pază militară.

Preotul Cornel Mircea și Iosif Imbri fiind avizați de soția învățătorului, merseră în Biserica-albă, să angajeze vr-un avocat pentru eliberare.

Prin interpret, preotul ceru voie dela major, să-i permită a vorbi cu învățătorul, să-i dee bani să-și cumpere merinde.

Majorul îi promise preotului să n-aibă nici o grijă, că ei îl vor vedea cu toate cele trebuincioase, și-l pofti afară.

Prin intrevenirea avocatului Dr. Mălai, angajează ca avocat pe sârbul Sinzar cu 1000 coroane, pecând alții prețineau 5, 10,000 cor.

Avocatul prezentându-se la comanda militară, mijloci eliberarea din arestul militar, dar fu pus sub pază polițială și internat în comuna Răcășdia. Majorul, înainte de eliberare, îi ținu învățătorului o vorbire patriotică sârbească. Intre altele, îi ordonă, să abstea de a mai face propagandă antisârbă — printre populația română. După aceea asigură pe învățător, că Răcășdia nu va aparține nici când României-Mari: Și faptul, că învățătorul ca supus sârb, a ajutat cu banii săi, împrumutând un Stat străin, aduce cu sine — moartea cu glonțul! Dar, pentru că avocatul ca cunoscut bun face declărății favoritoare, -- învățătorul fu eliberat.

Zilele cât a stat în arest, învățătorul a îndurat foame, pentru că nu i-sa oferit nimic, din toate promisiunile majorului.

Nainte de retragere, a venit ordin nou telefonic pentru deținerea și transportarea învățătorului.

Cocoana româncă dela poștă, Ruja Miclea, carea știa perfect sârbește, trimite aviz notarului G. Ivan; iar acesta prin locuitorul Iosif Imbri, aduce la cunoștința învățătorului ordinul nou de deținere și transportare publicat postului de gendarmi sârbi din loc.

Învățătorul îndată fuge în zona franceză-română, la Iladia peste hotară și se refugiază acolo — câteva luni.

Gendarmii, în noaptea următoare pela oarele 12, împreună cu boactării și străjenii satului, încunjură de toate părțile casa învățătorului. Unii dintre ei au fost postaji la fie-care ușa și fereastră. Ei ciocăneau în ferestrii și strigau: „Învățătorule! Învățătorule!“ Până când unii dintre gendarmi și cu boactării pre din doaua părți de casă au rupt gardurile, au intrat prin grădină în curte, au forțat ușa și au intrat în bucătărie.

Soția învățătorului înfricată de vizita nopturmă, nu știa ce și cum să respundă gendarmilor. Aprinseră o lumânare și începură a-l căuta prin toate unghiurile, prin toate ascunzătorile, prin podul casei, pe horm, în pivniță ect. Ne putându-l afla, o întrebară, că unde-i învățătorul? Aceasta le respunse, că ea nu știe. A auzit, că mergând în Oravița să-și ridice penziunea, acolo ar fi convenit cu un frate al său și de acolo împreună s-ar fi dus la Almăj, la satul său natal Gherboji.

Gendarmii în ziua următoare au căutat pe învățătorul și prin Oravița fără ca să-l poată afla. După câteva zile, de nou iar a suprins pe soția inv. cu vizita, căutându-l pe învățător în locuința sa.

Cu aceasta ocaziune gendarmi împărtășesc soției învățătorului zicând: „Noi știm că învățătorul a fost om de omenie și n-a trebuit să fugă! Acum pentru că a fugit s-a făcut singur vinovat. De acum înainte el nu mai poate rentoarce acasă nici când . . . Dta n-ai să-i trimiți nimic, nici bani, nici haine și nici mâncare. Când te vom prinde că-i scrii ori îi vei trimite ceva, să ști că atunci în drumul mare vei fi pușcată.

După câteva săptămâni și-au propus gendarmi să între în casa învățătorului și să-i ia, să-i devasteze averea . . . să-i bombardeze casa.

Nu le-a succes, pentru că soția învățătorului cu curaj le-a spus: „Învățătorul n-are aici nici o avere. Toată averea e a mea. El când a venit ca învățător și-a adus numai diploma. Acum și-a luat libelul de penzie și s-a dus. Cu averea mea nu aveți nimic!“

*

Sătenii răcășdieni, sătui în scurtul timp de ocupațiune sârbească, cârteau adeseori ei între ei contra Sârbilor. Românii doreau din suflet eliberarea de sub dominațiunea acestui popor sălbatec.

Dintre toate satele dinprejur, Răcășdienii erau mai maltratați și asupriți de gendarmii sârbi. Zilnic trebuiau să stea înaintea casei comunale câte 4—5 trăsură gata de plecare acolo unde dâșii ordonau, etc. . . .

Pre cei ce nu îndeplineau la moment ordinul dat, nu făceau judecată multă, îl puneau jos, și-i croiau 25 bâte pe fund.

Bolșevismul.

Se respândise vestea că toate popoarele Europei s-au răsvrățit contra marilor proprietari. Cei săraci doreau cu orice preț ca bolșevismul declărat între ungurii din jurul Budapeștei, să se lătească și să ajungă și prin părțile noastre. Doreau ei să se declare tulburări, din cari să se aleagă și ei cu câte ceva din averile sătenilor în stare materială mai bună. Nu voiau ei să se mai angajeze în armata bolșevică ca soldați luptători. Erau și de cei ce doreau aceasta, dar foarte puțini. Răcășdieni doreau să vină bolșevicii ca să-i scoată de sub stădânirea sârbească. Ei își cugetau, că bolșevicii venind îi vor elibera de sub Sârbi și-i vor alipi la România. . . .

Lucrul cu venirea bolșevichilor în Răcășdia s-a petrecut astfel:

Se auzi că bolșevicii au ajuns până către Voivodinji. Bolșevicii pe unde trec, pe toți cei buni de purtat armele, îi înrolează în armata lor. Pre cei ce posed cară, sau trăsură îi forțează să care în urma lor mănăcarea și munițiunea.

Deci ținuta primarului despre bolșevichi, ajunse la cunoștința primpretorelui Radivoevici. Il suspendă din postul de primar și puse în locul lui pe Stefan Miciuru.

Tineretul comunei Răcășdia auzind de înrolarea în armata bolșevică, își luară merinde pe mai multe zile și se ascuseră în pădurea Oraviței, în jurul mănăstirii „Călugărul“ din aceste păduri.

Prea puțini tineri se deciseră la indemnul intelectualilor să se ducă în Regat și să între în armata română acolo.

Mai multe zile de-arândul, nu puteai vedea în Răcășdia nici un tână, chiar și bătrânii se ascuseseră. Femeile singure, indeplineau lucrurile economice, întocmai cum lucrase pe timpul războiului mondial.

*

Preotul Cornel Mircea rentors de cătră Iladia, — spre Răcășdia, de la preluarea imperiului român, întâlnindu-se pe drum cu înv. Emilian Novacovici refugiat mergând spre Iladia, ca nu cumva și lui să i-se întâmple neplăceri cu Sârbi, s-a rentors la Iladia și a ramas de atunci acolo refugiat.

Postul primar Ilie Crăciunel, s-a refugiat și el în Iladia. Sârbii fraternizau zilnic cu fratele său Gheorghe, care știa sârbește.

*

Gendarmii Sârbi au pretins să fie provăzuți din partea Răcășdienilor cu tot felul de mâncări și beuturi.

Li s-a instalat mobilier nou și haine de pat, pe cari la retragere, le-au dus cu sine, precum și darea încassată dela primărie.

Cu câteva zile înainte de retragerea din Răcășdia, de prin satele din prejur au dus la B.-albă cioarde întregi de vite cornute.

Răcășdieni, sâmfând că Sârbi la retragere intenționează luarea cioardei și-au dus vitele în zona Română, în pădurea Iladii. Au stat acolo până după retragerea Sârbilor.

La retragere Sârbii au intrat în casa lui Mioc Bufan și i-au luat hainele din casă.

Pe învățătorul Emanuil Imbri, l-au desbrăcat Sârbii din haine în mijlocul drumului și le-au dus cu ei.

Primpretorele Radivoevici în timpul de internare în comună și de punere sub pază polițială a înv. E. Novacovici, în fața primăriei și în ședința reprezentanției comunale din Răcășdia, publice în reșepte rânduri l-a amenințat, zicând: „Tu capeși palme și 25 la fund.“ Intrebat că pentru ce: l-sa respuns: „Pentru că ai îmbiat gendarmului care te-a transferat la B.-albă 2000 de coroane.“ . . .

Bine! Dar cum sau înșeles? . . . Inv. nu știa sârbește și gendarmul nu cunoștea altă limbă?

Primpretorele i-a răspuns prin tălmăci.

Învățătorul pretindea confruntarea. Primpretorele a refuzat zicând: „Bagă de seamă, că desigur acuși le capeși.“

Primpretorele prin aceasta voia prin intimidări să scoată pentru sine dela învățători 2000 coroane ca să-l salveze.

Așa sunt Sârbii!

Luarea imperiului Român.

În ziua de 3 Aug. 1919 pretura română din Sasca-montană, împreună cu gendarmaria au preluat în stăpânirea românească și Răcășdia împreună cu satele dinprejur.

Răcășdia a fost declarată ca centru plasei în locul lamului, carele a ramas sub stăpânirea sârbească.

Sătenii comunei Răcășdia îmbrăcați în haine de sârbătoare, bărbați, femei, tineri, corul, fanfara, călăreți cu stindardul trei colori, la marginea

comunei, în partea sudică de către Sasca, au primit prin graiul înv. penz. Emilian Novacovici, pe primii funcționari români de plasă, veniți pentru preluarea imperiului Român și pentru punerea stăpânirii românești și pe aceste locuri române.

Primul primpretor român Dr. Cornel Țeicu, originar din Iladia, la marginea comunei răspunde la cuvintele de bună primire.

Poporul extaziat de bucurie, erupe în aclamări, și urale: „Trăiască România-Mare. „Trăiască primii administratori români de plasă!”

În cântece naționale și în sunetul fanfarei sunt conduși înaintea casei comunale, unde au fost așteptați de bătrânii poporului și primiți de țăranul Ilie Crăciunel.

Primpretorele după ce face istoricul preluării stăpânirii românești, în prezența mulțimei, denumeste de primar pe Ilie Crăciunel și de secretar pe Gheorghe Ivan. Iar conzilierii comunali: Gheorghe Măzgoni, Costa Crăciunel, Ianăș Așa, Petru Cotreanți, Petru Stărian și Bagiu Albu.

Pre toți apoi în prezența mulțimei îi supune jurământului de credință și supunere Maiestății Sale regelui Ferdinand I, al României.

După aceasta se întinde o horă mare românească în carea sau prins și tineri și bătrâni. Primpretorele Dr. Cornel Țeicu și pretorele Emanuil Ciulei ca purtătorii hoarei, au întins-o dela casa comunală până la școală, unde era aranjat banchetul. Preste 200 persoane au participat la banchetul aranjat gratuit de comuna Răcășdiei în onoarea preluării stăpânirii românești. Au fost servite mâncări și beuturi gustoase servite de ospătarul Ioan Căragia din loc.

Între toasturile ridicate la banchet, pentru Maestatea Sa regele Ferdinand I. și casa domnițoare, ținut de Dl primpretor Dr. Cornel Țeicu, e de însemnat toastul ridicat în numele răcășdienilor prin graiul preotului Cornel Mircea, pentru stăpânirea românească.

A mai fost aranjat un banchet, în onoarea primei armate române, servit tot de numitul ospătar.

Ilie Crăciunel ca primar sub stăpânirea românească, nu s-au sfiit de simțimentele sale avute încă de pe timpul erei sârbești, ci căuta să lăscă aceste idei veninoase și în populația comunei Răcășdia, ajunse sub stăpânirea Românească.

Lăsa foi cu conținut socialist (bolșevic) și făcea propagandă socialistă.

Prefectului Dr. Gh. Dobrin, venindu-i la cunoștință purtarea incompatibilă cu demnitatea de primar a lui Ilie Crăciunel, — l-a destituit din acest post. În locul său au denumit ca primar pe înv. Emilian Novacovici. Ilie Crăciunel apoi a candidat de deputat țărănist, buctând față de Dr. Ion Țeicu și față de Dr. P. Bobeș.

Pentru interes de oficiu, a fost transferat pretorele Emanuil Ciulei la Bozovici tot în aceasta calitate, iar Dr. Cornel Țeicu chemat în centru la sedria orfanală. Locul a fost întregit în plasa Răcășdiei cu magiaronul Antalfi.

Acesta ura din suflet orice progres românesc. Cât a stat în fruntea plasei Răcășdia, în tot timpul apropia elementele cele mai

distructive, bolșeviche, anarhice. Le umbla în case și-i instituia în funcțiile comunale. Mult rău a plantat acest ungeroni în plasa Răcășdiei!

A făcut bun comerț din alimentele de aprovizionare publică și a trecut granița bogat dela noi.

După Antalfi a urmat în Răcășdia ca primpretor Dr. Geza Stoiacovici, om afabil. Și ca pretori, după fostul Popa și Liuba — Dr. Gheorghe Stoian, — om sirguincios.

Suma spesată cu ambele banchete amintite, s-a achitat, nu din visțieria comunei Răcășdia, după cum era natural să fie, ci de fostul primar Emilian Novacovici și conzilierii comunali, cedând procentele încuvințate pentru distribuirea alimentelor între săteni, în favorul achitării banchetelor.

Tot dâșii a mai încassat în timpul de opt luni cât au stat în fruntea comunei, suma de una sută mii coroane în dare, când se refuza plătirile.

Răcășdia, j. Caraș-Severin, luna August 1922.

CUPRINSUL.

1. Inchinare	— — — — —	Pag.	3
2. Prefață	— — — — —	"	4
3. Soldajii dispăruți, morți etc.	— — — — —	"	5
4. Invalizii din război	— — — — —	"	7
5. Voluntarii	— — — — —	"	7
6. Armatele Germâne, comitagii	— — — — —	"	8
7. Insămnări istorice din război referitoare la comuna Răcășdia	— — — — —	"	11
8. Intrarea României în război	— — — — —	"	12
9. Revoluția	— — — — —	"	13
10. Garda națională	— — — — —	"	18
11. Jurământul	— — — — —	"	18
12. Lista serviciului de plată	— — — — —	"	19
13. Ziuarul de cassă	— — — — —	"	23
14. Exhibitul	— — — — —	"	24
15. Un incident	— — — — —	"	25
16. Armatele Sârbești	— — — — —	"	25
17. Bolșevismul	— — — — —	"	28
18. Preluarea imperiului Român	— — — — —	"	29
